

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Моніторинг зовнішньої торгівлі

№2, серпень 2024 року

Автори: Олександра Бетлій, Ірина Коссе, Віталій Кравчук

Думки авторів не обов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку або уряду Сполучених Штатів Америки.

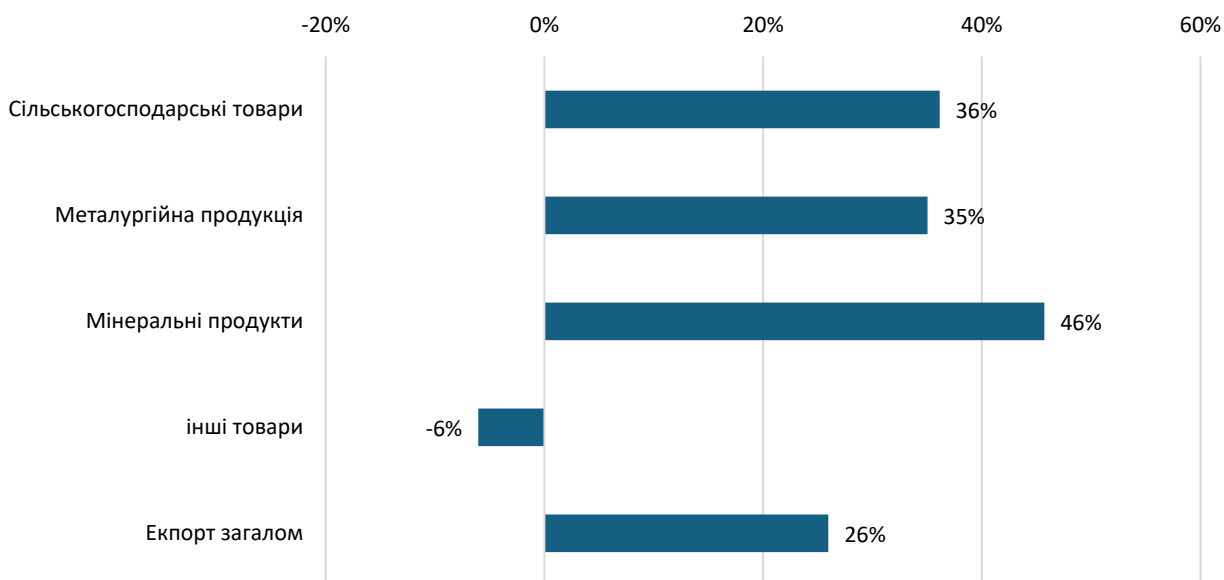
Підготовка цього звіту стала можливою завдяки підтримці американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в межах Програми «Конкурентоспроможна економіка України».

Статистика зовнішньої торгівлі

Експорт та імпорт за основними групами

- Експорт у липні за даними митниці зріс на 26% до попереднього року (дпр) до 3,02 млрд дол. США із порівняно низької бази, коли перестав працювати міжнародно узгоджений морський коридор, а Український коридор для морського експорту ще не діяв. Експорт агропродукції зріс на 36% дпр до 1,76 млрд дол, на фоні низької бази порівняння та швидкого збирання врожаю ранніх зернових цього року. Український коридор знизив логістичні витрати на експорт української продукції, що дозволило експортним цінам наблизитись до світових. За рахунок цього експортні ціни на пшеницю та кукурудзу зросли порівняно з попереднім роком, за падіння індексу ФАО на зернові на 12% дпр. Через швидке збирання ранніх зернових культур (пшениці, ячменю) їх експорт зріс майже вдвічі (на 90% дпр) порівняно з 2023 роком. Також зріс експорт ріпаку на 94% дпр у доларовому виразі через різке зростання експортних цін і експорт кукурудзи на 38% дпр з низької бази минулого року. Продовжувався експорт соняшникової олії, хоч і дещо нижчими темпами, ніж минулого року успішний експорт більшості запасів продукції з минулорічного урожаю у попередні місяці
- Експорт продукції металургії у липні зріс на 35% дпр до 355 млн дол. із порівняно низької бази минулого року. Порівняно низький експорт у липні 2023 року міг відображати конкуренцію за обмежені експортні потужності залізниці та дунайських портів. Здешевлення логістики порівняно з попереднім роком підтримувало зростання експорту. Також металургійний сектор, хоч і попереджав про значний вплив збільшення вартості електроенергії на виробництво зберіг порівняно високий рівень виробництва у липні.
- Експорт мінеральної продукції, насамперед залізної руди, зріс на 46% дпр до 284 млн дол. Завдяки здешевленню логістики, яке особливо важливо для порівняно низьковартісного товару як руда, експорт залізної руди у тоннах зріс на 84% дпр. Втім через високу вартість електроенергії експорт руди впав порівняно з попередніми місяцями: до 2,5 млн т у липні порівняно з 3,1 млн т в середньому у січні-травні.. Експорт інших товарів впав. Тут, ймовірно, позначились високі витрати на електроенергію.

Рисунок 1: Зміна експорту за основними групами у липні, % дпр

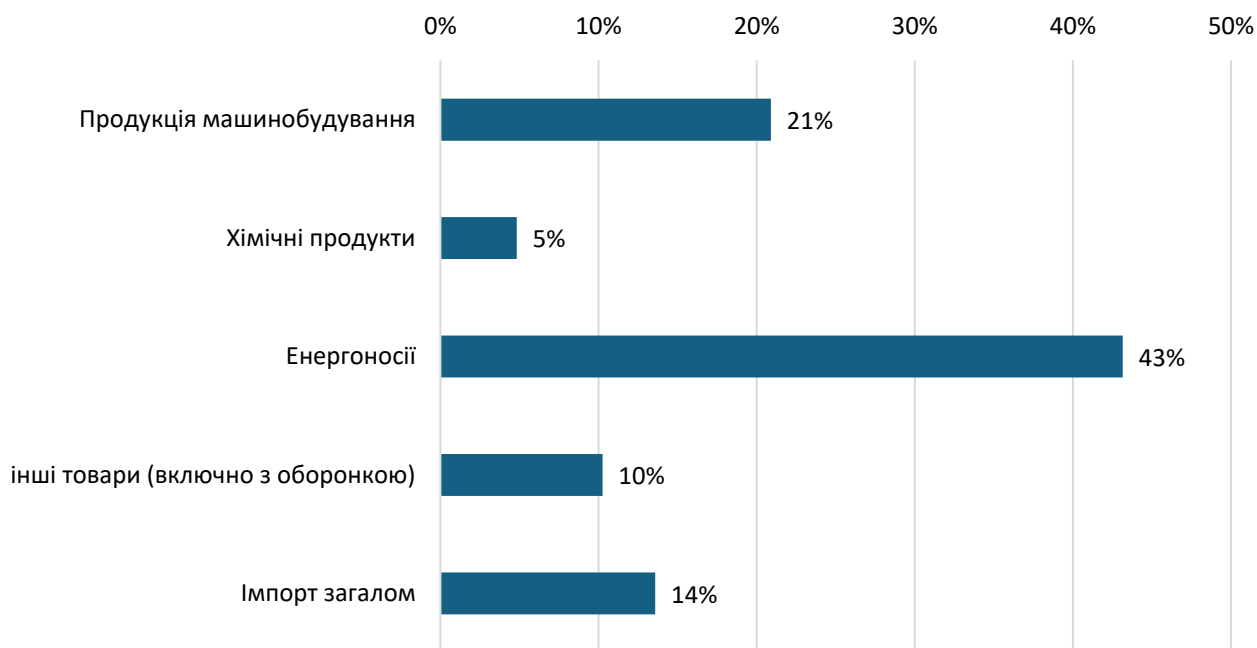

Джерело: Власні розрахунки на основі даних ДМС та Держстату

- Імпорт у липні зріс на 14% дпр до 5,93 млрд дол. США. У липні найбільше зріс імпорт енергоносіїв – на 43% дпр до 856 млн дол. через зростання імпорту бензину на 18% дпр з порівняно низької бази та рекордні обсяги імпорту електроенергії (майже у 18 разів у доларовому виразі). Імпорт газу та вугілля також зріс.

- Також зріс імпорт машин та обладнання на 21% дпр до 2,04 млрд дол.. Це відображало як зростання споживчого попиту: імпорт телефонів перевищив середньомісячний показник 2021 року, так і зростання попиту на акумулятори та генератори. Різке збільшення частоти відключень електроенергії спонукало різке зростання імпорту енергетичного обладнання у липні порівняно з попередніми місяцями. При цьому імпорт автомобілів значно знизився. Це могло відображати більш жорсткий порядок перетину кордону військовозобов'язаними.
- Імпорт хімічних продуктів зріс на 5% дпр до 978 млн дол. частково через зростання імпорту фасованих NPK-добрив на 25% дпр у доларовому виразі. Збільшення попиту на добрива може відображати певне покращення фінансового стану агровиробників

Рисунок 2: Зміна імпорту за основними групами у липні, % дпр

Джерело: Власні розрахунки на основі даних ДМС та Держстату

Перешкоди для експорту

- Відповідно до щомісячного опитування підприємств, яке проводить ІЕД, основною перешкодою для діяльності підприємств в липні були проблеми з доступом до електроенергії. Це пов'язано з руйнуванням ТЕС та мереж російськими ракетами та дронами, а також плановим ремонтом на блоках АЕС. Для забезпечення безперебійної доступності до електроенергії компанії можуть купувати імпорту електроенергію (на рівні 80% від свого споживання). Ймовірно, з цим пов'язано дещо менший відсоток експортерів, які називають ці перешкоди основною порівняно з тими компаніями, які не експортували продукцію.
- При цьому, небезпека працювати є більшою перешкодою саме для експортерів. Це може бути пов'язано з тим, що більші підприємства частіше можуть бути цілями російських атак. Також вони часто розташовані в східній частині України, яка частіше потерпає від російських ударів.
- Водночас значимість інших перешкод є дещо меншою для експортерів, ніж для тих компаній, які не експортують продукцію. Це може відображати до певної міри меншу залежність від внутрішнього ринку. Також експортери більше впевнені в попиті на свою продукцію, ніж компанії, що орієнтовані на внутрішній ринок. Це також ймовірно відображає більшу стабільність зовнішнього попиту.

Рисунок 3: Перешкоди діяльності бізнесу, % (дозволяється кілька відповідей)

Джерело: Нове щомісячне опитування підприємств, #27, (07/2024)

- Брак робочої сили є проблемою для всіх видів компаній. Це пов'язано як з міграцією за кордон, так і мобілізацією чоловіків. Ще однією причиною є розрив між навичками безробітних та потребам роботодавців: це призводить до структурного безробіття. Саме тому ініціативи уряду з запуску програм навчання та перенавчання, які підтримуються міжнародними донорами, є надзвичайно на часі.

Нове в торговельній політиці України (основні зміни)

- Мінекономіки оновить Експортну стратегію України в умовах війни та на період післявоєнного відновлення, перше засідання про що вже відбулось на початку серпня. Нагадаємо, попередня [Експортна стратегія діяла до 2021 року](#) і була впроваджена лише частково. Фахівці планують врахувати зміни у структурі економіки та нові виклики. Внаслідок війни компанії переорієнтуються на нові ринки. Також через євроінтеграційні процеси виробництво має відповідати стандартам ЄС.
- [Національне агентство з акредитації України](#) (НААУ) вчергове підтвердило та розширило визнання від Європейської кооперації з акредитації (EA). Таким чином НААУ має підтверджений статус як підписанта Багатосторонньої угоди EA MLA у сферах калібрування, випробування, медичних досліджень, інспектування, сертифікації систем менеджменту, сертифікації продукції та сертифікації персоналу, а також о стало учасником MLA у сфері верифікації та валідації. Це розширить сферу визнання документів, виданих акредитованими в Україні організаціями, і відповідно може спростити вихід українських компаній на світовий ринок.
- Митні служби України та Молдови 8 серпня підписали Технічні умови організації обміну попередньою інформацією про товари і транспортні засоби, переміщені через спільний кордон. Йдеться про подальше впровадження інтегрованого управління кордонами завдяки модернізації центральних ІТ-систем митних відомств України та Молдови.
- Туреччина 1 серпня ратифікувала Угоду про вільну торгівлю з Україною, причому відповідний договір було укладено ще в лютому 2022 року. Законопроект про ратифікацію Угоди Україною був внесений на розгляд Верховної Ради у травні, але досі не підтриманий. У разі завершення

ратифікації з боку України у вересні, Угода набуде чинності 1 листопада 2024 року. Це дозволить спростити логістику, сприятиме виходу більшої кількості українських і турецьких виробників на ринки наших країн, відкриє нові перспективи для реалізації спільних економічних проєктів. Також Мінекономіки очікує, що наявність ЗВТ дозволить залучити турецькі інвестиції в Україну.

- Мінекономіки ухвалило рішення про надання ліцензій експортерам [в електронній формі](#). Для цього можна буде подати документи онлайн. Цей крок здійснено в межах дерегуляції.
- Програму «5-7-9» було розширено, щоб бізнес міг отримати кредити до 10 років на суму до 150 млн грн на відновлення зруйнованих енергетичних потужностей або побудову альтернативної генерації. Це важливо з огляду на те, що брак доступу до електроенергії є однією головним перешкодою діяльності бізнесу. За рахунок банківських кредитів бізнес може впровадити технології зі забезпечення себе електроенергією. Зокрема, окремі банки вже надають відповідні кредити на суму до 25 млн євро на 5-7 років. Це важливо для експортерів із високою часткою електроенергії у вартості продукту як наприклад у металургії.

Нове в торговельній політиці країн ЄС та інших торговельних партнерів

- Китайські виробники електромобілів розширюють свою присутність в Європі, щоб знизити вплив тарифів, спрямованих на послаблення їх цінової переваги над традиційними виробниками регіону. У зв'язку з тим, що Європейський Союз підвищив мита на китайські електромобілі до 48%, нове покоління китайських виробників «зелених» автомобілів інвестують у виробництво на території ЄС та укладають партнерські угоди із місцевими виробниками, щоб їхні автомобілі вважалися виробленими у ЄС. Без цих заходів китайські електромобілі можуть втратити свою цінову перевагу на ринку ЄС. Тим часом китайські бренди захопили 11% європейського ринку електромобілів у червні, зафіксувавши рекордну реєстрацію нових електромобілів. В червні китайські бренди зареєстрували понад 23 000 акумуляторних електромобілів в Європі, що на 72% більше, ніж в травні, і вдвічі більше, ніж приріст загальної кількості реєстрацій електромобілів у Європі за червень. Втім паралельно 9 серпня Китай звинуватив Євросоюз у порушенні правил СОТ і вимагає скасувати мита на електрокари.
- Близько половини членів Світової організації торгівлі досягли попередньої угоди про електронну комерцію щодо постійної заборони митних тарифів на цифрові транзакції. Митні збори на електронну передачу даних наразі не дозволені в рамках мораторію, який 164 члени СОТ продовжили консенсусом на два роки на своїй міністерській зустрічі в Об'єднаних Арабських Еміратах в березні. Але це також викликало занепокоєння в деяких країнах щодо конфіденційності, домінування на ринку Big Tech, кібервразливостей та загроз національній безпеці.
- «Велика сімка» наголосила на необхідності захисту міжнародної торгівлі, «особливо з огляду на величезний промисловий потенціал Китаю, у тому числі в секторах стратегічного значення» та застерегла від «односторонніх дій», які можуть підірвати світову торгівлю. Це відповідь на обіцянку кандидата у президенти США Дональда Трампа підвищити тарифи на товари з Китаю та інших країн у разі перемоги на виборах у США цього року.
- Польща погрожує перекрити ключовий китайський залізничний експортний маршрут до Європейського Союзу, щоб уповільнити наплив мігрантів на своєму східному кордоні. За даними Євразійського залізничного альянсу, оскільки вторгнення Росії в Україну закрило торговельні шляхи, Білорусь стала єдиним залізничним сполученням для китайських товарів, що прямують до ЄС, при цьому обсяг перевезення контейнерами з Китаю до ЄС зріс на 89% у першому кварталі 2024 року.

Тема випуску: Торговельні преференції ЄС для України

- В перші місяці після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну ЄС надав Україні підтримку в форматі [тимчасових торговельних преференцій](#). Дію всіх митних платежів було

призупинено, зокрема також скасовано всі квоти на агропродукцію. Тоді як раніше ряд українських сільськогосподарських товарів імпортувались без мита лише в межах квоти, то після відповідного рішення Єврокомісії, вся продукція могла надходити на ринок ЄС з України без сплати мит. У 2023 році закінчився перехідний період Угоди про асоціацію між Україною та ЄС тому мита на переважну більшість товарів (зокрема на всі несільськогосподарські товари) було скасовано на постійній основі.

- Ще одним зі заходів підтримки України ЄС на початку повномасштабного вторгнення було рішення про призупинення дії антидемпінгових заходів проти українського імпорту. Разом зі скасуванням мит такий крок зміг підтримати українську промисловість. Це передусім стосується продукції металургії. Водночас на майбутнє металургія постане перед викликом забезпечити декарбонізацію та потреби переходити на виробництво зокрема «зеленої» сталі.
- Через можливість безквотного експорту аграрної продукції за умов обмеженої можливості морського експорту українські компанії суттєво наростили обсяги експорту через альтернативні шляхи - Польщу та інші сусідні країни ЄС. В результаті у 2023 році в Польщі почались блокування кордону та доріг польськими фермерами, які скаржились на фінансові втрати через додаткову пропозицію української продукції, передусім зернових, на ринку країни. В результаті польський уряд заборонив імпорт українського збіжжя в Польщу. Такі ж протести та відповідні рішення уряду відбулись в Румунії, Угорщині, Болгарії та Словаччині. За оцінкою Єврокомісії фермери цих п'яти країн втратили 417 млн євро в результаті додаткової пропозиції українських зернових, які частково були компенсовані додатковими субсидіями з боку ЄС. Водночас 2 травня 2023 року Єврокомісія ухвалила рішення про обмеження продажу пшениці, кукурудзи, ріпаку та соняшнику українського походження у цих п'яти країнах, але транзит було дозволено. Рішення тривало до 15 вересня 2023 року. Водночас Польща, Словаччина та Угорщина продовжили блокувати імпорт зернових з України.
- Після гарячих дискусій між усіма учасниками конфлікту у травні 2024 року ЄС ухвалив компромісне [рішення](#), що продовжило торговельні пільги для України до 5 червня 2025 року. Надалі до українських товарів не діятимуть тарифні квоти, антидемпінгові та захисні мита. Водночас, за скаргою країни ЄС або з власної ініціативи Єврокомісія може відновити квоти, якщо імпорт з України збурює ринок ЄС. При цьому для семи груп чутливих для аграріїв ЄС товарів (яйця, птиця, цукор, овес, кукурудза, крупи та мед) безмитний імпорт автоматично завершується і відновлюється дія тарифної квоти після того, як імпорт з України в ЄС досягає середньорічного значення за період між другою [половиною 2021 по 2023 рік](#). Цей період не дуже вдалий для українських аграріїв, оскільки він включає низькі показники 2022 року, коли експортери потерпали від відсутності, а потім обмеженості логістики для експорту.
- Одразу після набуття чинності нового порядку торговельних поступок ЄС для України 5 червня Єврокомісія відновила тарифну квоту на овес, яка була мінімальною (4000 т), а критичний обсяг експорту для відновлення квоти становив 2441 т.. На той час було поставлено понад 4000 т вівсу, тому до кінця року діє стандартне мито на овес, а у січні-травні 2025 року буде знову діяти тарифна квота, що дозволить безмитне ввезення 5/12 від річного обсягу у 4000 т. Втім обсяги експорту та виробництва вівсу Україною є невеликими.

Таблиця 1: Використання безмитних квот на агропродукцію

Назва продукції	Квота, тис. тонн	Баланс, тис. тонн	% використання квоти
Птиця	137,04	44,05	68%
Кукурудза	11155,45	3432,38	69%
Мед	44,42	0	100%
Яйця	23,19	0	100%
Цукор	262,65	0	100%
Овес	2,44	0	100%
Крупи	20,65	0	100%

Джерело: [European Commission](#)

- Наступні рішення стосувались відновлення мита на цукор та яйця, які теж перевищили поріг для відновлення тарифної квоти, але вже наприкінці червня. Як і у випадку вівса, хоча формально було відновлено тарифну квоту, при розрахунку безмитного ввезення враховуються вже ввезені товари цього року. Тому квота повністю використана: і цукор та яйця будуть ввозитись із повними митами до кінця року. У січні-травні буде діяти квота у 5/12 від порогового значення імпорту (9662 т яєць та 109432 т цукру). Аналогічне ж рішення ухвалено по [крупам з 22 липня](#). Як і з іншими товарами до кінця року будуть діяти повні мита, а у січні-травні квота у 8603 т.
- У серпні було вичерпано квоту на мед і очікується аналогічне рішення Єврокомісії про відновлення мита цього року та квоти наступного року.
- При цьому, зміни торкнулись саме імпорту вказаного переліку аграрної продукції. При цьому, режим безмитної торгівлі іншими аграрними товарами триватиме до травня 2025 року щонайменше – відповідне рішення Рада ЄС ухвалила в травні цього року. Є всі підстави очікувати продовження дії такої безмитної торгівлі і надалі. Якщо говорити про українські промислові товари, то в результаті впровадження Поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі на них не накладається мито.